

ХАЛҚАРО БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ МОДЕЛЛАРИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ ТИЗИМИГА ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Муродхўжаева Насибахон Ҳусан қизи

Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси

“Давлат молиявий назорати ва аудити” магистратура тингловчиси.

Аннотация: Ўзбекистон Республикасида Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар тўғрисида тадқиқот ўтказилиб, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтишнинг афзалликлари ўрганиб чиқилди.

Калит сўзлар: Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (МҲҲС), иқтисодий ўсиш, хорижий инвестициялар, молиявий ҳисобот.

Аннотация: В данной статье проведено исследование мер, реализуемых в Республике Узбекистан по переходу на международные стандарты финансовой отчетности, а также изучены преимущества перехода на международные стандарты финансовой отчетности на территории Республики Узбекистана.

Ключевые слова: Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), экономический рост, иностранные инвестиции, финансовой отчет.

Abstract: This article examines the measures implemented in the Republic of Uzbekistan for the transition to international financial reporting standards, and also outlines the advantages of transitioning to international financial reporting standards in the territory of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: International Financial Reporting Standards (IFRS), Economic growth, foreign investments, financial report.

Кириш

Ўзбекистон Республикасида сўнгги йилларда корпоратив бошқарувни такомиллаштириш ва инвесторларнинг ишончини ошириш, шунингдек молиявий бозорни ривожлантириш бўйича қатор ишлар амалга оширилмоқда. Бунинг учун Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ва Аудитнинг халқаро стандартларини жорий этиш ва инвесторларга шаффоф ва тушунарли аудиторлик хулосасини тақдим қилиш орқали мамлакатимиз инвестиция жозибдорлигини ошириш мумкин. Шу мақсадда, Республикада “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4611-сонли Президент қарори қабул қилинди.

Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS) - бу компанияларнинг молиявий ҳисоботлари учун бухгалтерия ҳисоби қодалари тўплами бўлиб,

уларни бутун дунё бўйлаб изчил, шаффоф ва осон таққосланадиган қилиш учун мўлжалланган. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS), Халқаро бухгалтерия стандартлари Кенгаши (IASB) томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, Жаҳонда қарийб 146 та мамлакат томонидан ушбу стандартлар тан олинган. Шу боис, Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS) бўйича молиявий ҳисоботларни тайёрлаш Ўзбекистон Республикаси учун ҳам муҳим ўринга эга.

Ўзбекистон Республикасида Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтишдан мақсад хорижий инвестицияларни жалб қилиш, халқаро капитал ва молия бозорларига кириш имкониятларини ошириш билан бирга, ташкилотнинг молиявий фаолияти ва ҳолати ҳақида тўғри, ишончли ҳамда шаффоф маълумот берилишини таъминлашдан иборатдир. Таъкидлаш жоизки, ПҚ-4611-сонли Президент қарорига мувофиқ, молиявий ҳисоботларни МХХСга кўра тайёрлайдиган тадбиркорлик субъектлари бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартлари бўйича молиявий ҳисоботлар тақдим этиш мажбуриятдан озод этилади.

Асосий қисм

Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS) бўйича молиявий ҳисоботларни тайёрлашнинг тўртта асосий принципини талаб қилади: аниқлик, долзарблик, ишончилилик ва таққослаш.

Аниқлик шуни англатадики, молиявий ҳисоботларни ўқиш ва тушуниш осон бўлиши керак.

Долзарблик бу бухгалтерия ҳисоби принципи бўлиб, унда молиявий маълумотлар ташқи истеъмолчилар учун фойдали бўлиши учун у умумий бухгалтерия фирмалари ва компанияларига тегишли бўлиши керак.

Ишончилилик принципи молиявий ҳисоботдаги барча операциялар, ҳодисалар ва ишбилармонлик фаолияти ишончли бўлишини таъминлайди. Баъзи ишончли маълумотларни объектив фактлар асосида ўрганиш, текшириш ва қайта кўриб чиқиш мумкин.

Таққослаш принципи молиявий ҳисоботларнинг таққосланиши уларнинг фойдалилигини оширадиган хусусиятлардан биридир. Таққослаш фойдаланувчиларга вақт ўтиши билан компаниянинг молиявий кўрсаткичлари ва мавқеини таққослаш имконини беради.

Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS) жами 41 та стандартдан иборат бўлиб, молиявий ҳисобот ушбу стандартлар асосида юритилади. Бундан ташқари, Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларининг бухгалтерия ҳисоби стандартлари жами 17 та стандартлардан ташкил топган.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш мақсадида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ва тегишли равишда тушунтиришлар

матнини тан олиш бўйича норматив-ҳуқуқий Молиявий Ҳисоботнинг Халқаро Стандартлари (IFRS) давлат тилига таржима қилинган бўлиб, у молиявий ҳисоботнинг концептуал асоси (Conceptual Framework for Financial Reporting), 16 молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS), 25 бухгалтерия ҳисобининг халқаро стандартлари (IAS), 15 молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари шарҳлар қўмитасининг шарҳлари (IFRIC Interpretations) ҳамда 5 шарҳлар бўйича доимий қўмитанинг шарҳларидан (SIC Interpretations) иборатдир.

Молиявий ҳисоботнинг концептуал асослари қуйидагилар ҳақида ҳаққоний ахборот тақдим этилишини таъминлайди:

- молиявий ҳолати ҳақида
- молиявий натижалар ҳақида
- Бошқарув ҳақидаги қарор қабул қилиш мақсадида барча фойдали ахборотни тақдим этиш, шаффофликни таъминлаш.

Таъкидлаш лозимки, Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларидан (IFRS) Бухгалтерия ҳисоботининг миллий стандартлари кескин фарқ қилади. Мисол учун, Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларининг асосий тамойили бу иқтисодий мазмуннинг ҳуқуқий шаклдан устунлигидадир ҳамда бухгалтернинг профессионал фикри кўп ҳолларда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлади. Бироқ, Бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартларида операцияларни ҳужжатлаштиришга катта эътибор берилади. Шунингдек, Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (IFRS) ҳисоботи инвесторлар томонидан инвестицион қарорлар қабул қилиш учун ишлатилади. Бухгалтерия ҳисоботининг миллий стандартлари эса солиқ ва тартибга солувчи органларни ахборот билан таъминлаш учун мўлжалланган.

МХХС Барқарорлик стандартлари Халқаро Барқарорлик стандартлари Кенгаши (ISSB) томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, ушбу кенгаш Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари фонди доирасида мустақил стандартлар ўрнатувчи органи ҳисобланади.

Инвесторларнинг ахборот эҳтиёжларини қондирадиган қарорлар қабул қилишда фойдали бўлган, глобал миқёсда таққосланадиган барқарорлик билан боғлиқ маълумотларни олишлари учун инвестор ва компаниялар ўртасида мулоқотни яхшилашга мўлжалланган МХХС Барқарорлик стандартларини (IFRS Sustainability Standards) жорий қилиш мақсадга мувофиқдир.

Молиявий Ҳисоботнинг халқаро стандартларининг бир қанча афзалликлари мавжуд бўлиб улар қуйидагилардан иборат:

- Хорижий инвестицияларни жалб қилиш
- Самарали иқтисодий ўсишни таъминлаш
- Хорижий инвесторлар билан самарали ҳамкорликни йўлга қўйиш

- Молиявий ҳисоботларнинг шаффофлигини таъминлаш
- Ўзбекистондаги компанияларнинг халқаро миқёсда рақобатбардошлигини ошириш.

- Молиявий таҳлилчилар учун аниқ прогнозлар қила олиш имконияти
- Акциядорлар ва раҳбарлар учун ўз бизнесига ҳолис назар ташлаш, корхонадаги ҳақиқий аҳволни баҳолаш учун имконият бўлиб, бошқарув қарорларини қабул қилишнинг муҳим воситаларидан бирига айланиши мумкин.

Юқоридаги барча афзалликларни ҳисобга олган ҳолда, Республикада 2024-йил 1 январдан бошлаб барча бюджет ташкилотлари Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтказилиб, молиявий ҳисоботларнинг барчаси ушбу стандартлар асосида тайёрланиши белгиланди. Бундан мақсад, бюджет ташкилотларидаги молиявий ҳисоботларнинг аниқлиқ даражасини оширишдан иборатдир. МХХС бўйича тайёрланган молиявий ҳисоботларда бюджет ташкилотларининг барча харажатлари яққол аниқ кўриниши мумкин. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларини амалиётга самарали жорий этиш мақсадида кадрлар масаласига ҳам алоҳида эътибор бериб ўтилди, яъни Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва Молия вазирлиги томонидан барча бюджет ташкилотлари бухгалтерлари учун МХХС бўйича ўқув тренинглари ташкил этилиб янги таҳрирдаги қарор билан таништириб ўтилди. Бу ўз навбатида, бюджет ташкилотлари бухгалтерлари учун Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларидан амалиётда тўғри фойдаланиш учун катта ҳисса қўшмоқда.

Хулоса

Хулоса ўрнида таъкидлаш мумкинки, бугунги кунда Ўзбекистон Республикасида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш асосан хорижий инвесторларни жалб қилиш ҳамда молиявий ҳисоботларни аниқлик даражасини оширишда муҳим аҳамиятга эга бўлганлиги туфайли, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва Молия вазирлиги томонидан молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш борасида бир қанча чора-тадбирлар амалга оширилиб, ўз самарасини бермоқда.

Фойдаланилган манбалар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-4611- сон. 2020 йил 24 феврал.

2. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ва унга тушунтиришлар матнини тан олиш тўғрисида. 2022 йил 9 декабр.

International Conference on Education and Innovation

3. С. Ташназаров. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари: Олий ўқув юртлари магистратура мутахассисликлари учун дарслик. – Тошкент:, 2018. – 555 б.
4. Эргашева Ш.Т., Ибрагимов А.К., Ризаев Н.К., Ибрагимова И.Р. Молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартлари. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2019. – 227 б.

